

PAPUR TYSTIOLAETH YSGRIFENEDIG I'R PWYLLGOR PLANT, POBL IFANC AC ADDYSG

Cyflwyniad

1. Diben y papur hwn yw amlinellu fy mlaenoriaethau ar gyfer y portffolio Addysg. Rwyf wedi cytuno ar y naw egwyddor ganlynol gyda'r Prif Weinidog:
 1. Lleihau maint dosbarthiadau babanod.
 2. Sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechrau gorau mewn bywyd drwy Breimiwm Disgybl estynedig.
 3. Blaenoriaethu mynediad ysgolion i fand eang cyflym iawn fel rhan o'r rhaglen genedlaethol.
 4. Cymell, cydnabod a hyrwyddo rhagoriaeth addysgu er mwyn i ni godi safonau yn gyffredinol.
 5. Hyrwyddo a gwella llwybrau academiaidd a galwedigaethol i mewn i addysg uwch ac addysg bellach a thrwyddynt, a rolau cenedlaethol, rhyngwladol a dinesig ein sefydliadau addysgol. Mae hyn yn cynnwys cyfleoedd llawn amser a rhan amser a fydd o fudd i ddysgwyr o bob oedran, cyflogwyr a chymunedau.
 6. Adolygu effaith polisiau cyfredol ar leoedd ysgol gwag, gyda phwyslais ar ysgolion gwledig, er mwyn ystyried tueddiadau twf yn y dyfodol yn well.
 7. Ymgynghori ymhellach ar argymhellion penodol adolygiad Hazelkorn.
 8. Ystyried cynigion posibl i ehangu cylch gwaith y Coleg Cymraeg Cenedlaethol i gynnwys addysg bellach.
 9. Blaenoriaethu cymorth ar gyfer gwell cysylltiadau rhwng addysg a diwydiant, gan hwyluso arloesedd ac entrepreneuriaeth ar draws ein sector cyhoeddus a'n sector preifat ar y cyd â'n prifysgolion a'n colegau.
2. Rwyf wedi pwysleisio bod gan nifer o'r blaenoriaethau hyn oblygiadau sylweddol o ran y gyllideb a bydd angen adlewyrchu hyn wrth lunio blaengynlluniau cyllidebol y llywodraeth.
3. Fel Llywodraeth, byddwn yn parhau i gael ein barnu ar ganlyniadau, rhaid cynnal a gwella'r canlyniadau hyn dros gyfnod y Cynulliad presennol hwn. Yn ystod haf y llynedd, gwelwyd perfformiad gorau Cymru erioed mewn nifer o bynciau allweddol ac enillodd y ganran uchaf erioed o'n dysgwyr bump cymhwyster TGAU da, gan gynnwys Mathemateg a Saesneg neu Gymraeg iaith gyntaf. Bu ffocws ar lythrennedd a rhifedd yn greiddiol i'r ymdrech i wella safonau ac rwyf yn awyddus i gynnal y momentwm hwn o welliant ac adeiladu arno drwy barhau i gydweithio gyda'r sector a chanolbwyntio ar ansawdd yr addysgu, gan adlewyrchu'r egwyddorion datblygu cynaliadwy a nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
4. Gan ystyried pob blaenoriaeth yn ei thro, cyflwynaf y wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am bob un.

Lleihau maint dosbarthiadau babanod

5. Mae maint dosbarthiadau yn bryder mawr o hyd i rieni ac athrawon. Rwyf wedi gofyn i'm swyddogion nodi opsiynau ar gyfer lleihau maint dosbarthiadau, gan ddechrau gyda'r dosbarthiadau mwyaf yn gyntaf.

Rydym yn ystyried y ffordd orau o sicrhau cysondeb ledled Cymru. Yn ogystal, mae lleihau llwyth gwaith athrawon a'u galluogi i dreulio mwy o amser yn helpu disgyblion yn ddull gweithredu arall pwysig o ran gwella safonau.

Sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechrau gorau mewn bywyd drwy Grant Amddifadedd Disgyblion estynedig

6. Yn 2014, nododd '*Ailysgrifennu'r dyfodol: codi uchelgais a chyrhaeddiad yn ysgolion Cymru*' ymrwymiad Llywodraeth Cymru i sicrhau disgwyliadau a chyflawniadau uchel i ddysgwyr o gefndiroedd difreintiedig a nododd ddulliau gweithredu i ysgolion eu mabwysiadu i liniaru effaith amddifadedd. Ym mis Ionawr 2016, cyhoeddwyd '*Codi uchelgais a chyrhaeddiad addysgol plant sy'n derbyn gofal*'. Cefnogir y ddwy strategaeth gan y Grant Amddifadedd Disgyblion (GAD), a gyflwynwyd yn 2012 fel rhan o'r fargen gyllidebol rhwng Democratiaid Rhyddfrydol Cymru a Llywodraeth Cymru er mwyn sicrhau mynediad cyfartal i addysg i ddysgwyr difreintiedig a helpu i ddileu anghydraddoldebau o ran canlyniadau.
7. Yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae'r GAD wedi dod yn fwy cynhwysol ac yn ogystal â helpu dysgwyr sy'n derbyn gofal a'r rheini sy'n gymwys i gael prydau bwyd ysgol am ddim, mae bellach yn cefnogi plant a gaiff eu mabwysiadu o'r system ofal, dysgwyr cymwys mewn unedau cyfeirio disgyblion (UCDau) a phlant 3 a 4 oed mewn lleoliadau cyn-ysgol drwy Grant Amddifadedd Disgyblion y Blynyddoedd Cynnar (GADBC). Cyflwynwyd GADBC yn 2015-16 ac mae'n darparu ar gyfer plant 3 a 4 oed yn y Cyfnod Sylfaen. Mae ysgolion, lleoliadau a gynhelir a lleoliadau nas cynhelir yn cael £300 ar gyfer pob dysgwr cymwys.
8. Yn ystod y pum mlynedd diwethaf (gan gynnwys 16/17), buddsoddwyd cyfanswm o fwy na £300 miliwn i helpu dysgwyr difreintiedig. Mae prif elfen y GAD a'r GADBC yn helpu dysgwyr y mae ganddynt yr hawl i brydau bwyd ysgol am ddim a dysgwyr ifanc o gefndiroedd difreintiedig a chaiff 100% ohono ei ddirprwyo i ysgolion a lleoliadau.
9. Ceir tystiolaeth gynyddol fod ein ffocws ar ddysgwyr difreintiedig yn cael effaith, nid yn unig ym maes llythrennedd, rhifedd a chyflawniad academiaidd ond hefyd o ran ymddygiad, hyder a hunanbarch - sy'n cael effaith uniongyrchol ar lefelau presenoldeb a chanlyniadau mewn ysgolion.
10. Mae chwalu'r cylch amddifadedd a thlodi yn ymrwymiad hirdymor. Rwyf yn bwriadu sicrhau ffocws parhaus ar helpu dysgwyr difreintiedig. Rwyf wrthi ar hyn o bryd yn ystyried dull newydd o weithredu'r GAD, ynghyd â fersiwn

newydd o '*Ailysgrifennu'r dyfodol*', er mwyn sicrhau ein bod yn cael yr effaith fwyaf ac yn cyflawni gwelliannau cynaliadwy, hirdymor.

Blaenoriaethu mynediad ysgolion i fand eang cyflym iawn fel rhan o'r rhaglen genedlaethol

11. Ym mis Ionawr 2013, cyhoeddodd y Prif Weinidog y byddai pob ysgol gynradd gymwys yng Nghymru yn cael cysylltedd o 10Mbps o leiaf ac y byddai ysgolion uwchradd cymwys yn cael cysylltedd o 100Mbps fel rhan o'r Rhaglen Grant Dysgu yn y Gymru Ddigidol gwerth £40 miliwn.
12. Er ein bod wedi ystyried gwasanaethau cyflym iawn a gaiff eu darparu gan ddefnyddio Ffeibr i'r Cabinet, mae'r dull hwn wedi'i gyfyngu i uchafswm cyflymder o 80Mbps i'r cwsmer a 20Mbps oddi wrth y cwsmer. Gall ffactorau amgylcheddol megis ansawdd a hyd llinellau effeithio ar hyn, sy'n golygu bod cyflymderau yn nodweddiadol yn is. O ganlyniad, penderfynwyd blaenoriaethu gwasanaethau a ddarperir gan ddefnyddio cysylltiadau ffeibr uniongyrchol dros rwydwaith Cydgasglu Band Eang Sector Cyhoeddus Llywodraeth Cymru. Mae gwasanaethau ffeibr uniongyrchol yn darparu llwybr symlach er mwyn hwyluso cynnydd mewn cyflymder yn y dyfodol a gallent yn hawdd ddarparu cyflymderau o hyd at 1000Mbps (1Gbps) i'r ddau gyfeiriad. Roedd y cyflymderau hyn eisoes yn cael eu darparu mewn rhai ysgolion uwchradd yng Nghymru.
13. Mae swyddogion wrthi ar hyn o bryd yn cynnal adolygiad llawn o'r ysgolion hyn sy'n weddill er mwyn penderfynu ble y gellir cynnig cysylltiadau band eang cyflym iawn erbyn hyn ac er mwyn gweithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau y gall ysgolion fanteisio ar y gwasanaethau gwell hyn cyn gynted â phosibl.

Cymell, cydnabod a hyrwyddo rhagoriaeth addysgu er mwyn i ni godi safonau yn gyffredinol

14. Bu'r ffocws ar lunio strategaeth gynhwysfawr ar gyfer datblygu'r gweithlu yn seiliedig ar dystiolaeth am y mathau mwyaf effeithiol o ddatblygiad proffesiynol a ddarperir drwy ysgolion Arloesol (o dan faner y "*Fargen Newydd*") a diwygiadau radical i addysg gychwynnol athrawon (o dan *Adroddiad Furlong, Addysgu Athrawon Yfory*). Mae prif elfennau'r gwaith fel a ganlyn:
 - Denu a chadw unigolion talentog i addysgu a swyddi prifathrawiaeth yng Nghymru.
 - Sicrhau bod addysg gychwynnol athrawon yng Nghymru yn darparu'r dechrau gyrfaal gorau i ddarpar athrawon.
 - Pennu safonau, cymwysterau, trefniadau rheoli perfformiad a chyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol gydol gyrfa i'r gweithlu addysg sy'n gweithio ar hyn o bryd.
 - Datblygu gallu arweinyddiaeth a phrifathrawiaeth.
 - Hwyluso'r broses o ddatblygu a darparu dysgu proffesiynol effeithiol rhwng cyfoedion mewn perthynas ag addysgeg ac arweinyddiaeth drwy rwydwaith o ysgolion arweiniol.
 - Cynnal safonau drwy sefydlu proses o gofrestru ymarferwyr gyda Chyngor y Gweithlu Addysg. Creu gallu ymchwil addysg

ledled Cymru a manteisio ar y gallu hwnnw er mwyn ategu gweithgareddau datblygu ymarferwyr a gwella ysgolion.

15. Rwyf yn cydnabod y diffygion o ran hyfforddiant cychwynol athrawon a datblygiad proffesiynol parhaus a'u goblygiadau o ran safonau ysgolion yn gyffredinol yn ogystal â rhaglen diwygio'r cwricwlwm, a roddwyd ar waith gennym er mwyn gwireddu'r buddiannau a nodwyd yn adroddiad yr Athro Graham Donaldson, *Dyfodol Llwyddiannus*. Felly, byddaf yn bwrw golwg dros y gwaith a wnaed er mwyn sicrhau y caiff yr arfer da sydd heb os yn bodoli yn y system yng Nghymru ei rannu a'i fabwysiadu gan bob ysgol er mwyn sicrhau y gall pob un o'n plant, ni waeth ble maent yn byw, gael yr addysg orau posibl. Rwyf hefyd yn awyddus i godi statws y proffesiwn addysgu; mae angen i'r proffesiwn deimlo ei fod yn cael ei werthfawrogi.

Hyrwyddo a gwella llwybrau academiaidd a galwedigaethol i mewn i addysg uwch ac addysg bellach a thrwyddynt, a rolau cenedlaethol, rhyngwladol a dinesig ein sefydliadau addysgol. Mae hyn yn cynnwys cyfleoedd llawn amser a rhan amser a fydd o fudd i ddysgwyr o bob oedran, cyflogwyr a chymunedau.

16. Caiff llwyddiant yr economi yng Nghymru ei fesur gan y cyfleoedd y mae'n eu creu i bawb. Mae angen datblygu addysg a sgiliau ein gweithwyr er mwyn sicrhau eu bod yn meddu ar y sgiliau sydd eu hangen arnynt er mwyn helpu Cymru i baratoi ar gyfer gofynion economi gynyddol yn y dyfodol. Bydd ehangu mynediad a theilwra cyrsiau er mwyn sicrhau eu bod yn diwallu anghenion yr economi yng Nghymru yn hanfodol er mwyn i ni gyflawni'r flaenoriaeth hon.

Adolygu effaith polisiau cyfredol ar leoedd ysgol gwag, gyda phwyslais ar ysgolion gwledig, er mwyn ystyried tueddiadau twf yn y dyfodol yn well.

17. Nodir y polisi cyfredol ar leoedd gwag yn y Cod Trefniadaeth Ysgolion Statudol. Mae'r Cod yn datgan lle ceir mwy na 10% o leoedd gwag mewn ardal, y dylai awdurdodau lleol adolygu eu darpariaeth a chyflwyno cynigion ar gyfer ad-drefnu ysgolion pe byddai hyn yn gwella effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd y ddarpariaeth. Mae hyn yn arbennig o bwysig lle bydd gan ysgolion unigol lefelau 'sylweddol' o leoedd gwag. Diffinnir lefel sylweddol o ddarpariaeth wag fel 25% neu fwy o gapasiti ysgol ac o leiaf 30 o leoedd heb eu llenwi.
18. Yn gyffredinol, nid yw niferoedd disgyblion yn cynyddu mewn ardaloedd gwledig yng Nghymru. Mae Sir Gaerfyrddin, Ceredigion a Gwynedd oll yn disgwyl i niferoedd disgyblion leihau ymhellach hyd at 2020. Mae Powys ac Ynys Môn yn disgwyl gweld cynnydd bach. Rhagwelwyd yr holl amrywiadau hyn a disgwylir i'r ddarpariaeth ysgolion gael ei chynllunio'n unol â hynny.
19. Mae gan Loegr a'r Alban ddeddfwriaeth sylfaenol sy'n nodi rhagdybiaeth yn erbyn cau ysgolion gwledig. Mae ganddynt hefyd ddiffiniad clir o

ysgolion gwledig. Nid oes unrhyw ddiffiniad o ysgol wledig yng Nghymru, a byddaf yn anelu at newid hynny.

20. Mae ysgolion bach a gwledig yn wynebu nifer o heriau ariannol a heriau eraill, gan gynnwys anawsterau wrth recriwtio a chadw penaethiaid, niferoedd gostyngol o ddisgyblion ar y gofrestr gan arwain at bryderon o ran hyfywedd. Gall fod diffyg adnoddau i sicrhau pennaeth i arwain; cyfleoedd prin i gyfnewid syniadau a helpu eich gilydd i ddatblygu arfer addysgu mewn grŵp bach iawn o athrawon; llwythi gwaith gormodol ar athrawon pan nad oes llawer ohonynt, pan fo cyllidebau yn isel; heriau o ran cyflwyno cwricwlwm eang. Un opsiwn posibl fyddai ystyried ffederasiynau.
21. Ar hyn o bryd, gall ysgolion ffederaleiddio drwy ddewis ac mae gan awdurdodau lleol y pŵer i ffederaleiddio ysgolion. Mae'r Cod Trefniadaeth Ysgolion yn nodi lle yr ystyrir cau ysgol bod yn rhaid i hyrwyddwyr ystyried ffederaleiddio fel opsiwn amgen. Mae ffederasiwn yn caniatáu i hyd at chwe ysgol ddod at ei gilydd o dan un corff llywodraethu. Bydd ysgolion sy'n rhan o ffederasiwn yn ysgolion unigol o hyd ac yn parhau i gael eu cyllideb eu hunain ond gallant gyfuno'r cyllidebau hyn er budd pob ysgol sy'n rhan o'r ffederasiwn. Gallant rannu pennaeth ac aelodau o staff yn well rhwng safleoedd er mwyn manteisio i'r eithaf ar arbenigedd o fewn y cwricwlwm, helpu ei gilydd drwy ddysgu proffesiynol a rhannu arfer a thrwy rannu llwyth gwaith. Yn y pen draw, byddai hyn yn rhoi mwy o amser i athrawon addysgu ac iddynt addysgu yn unol â'u cryfderau ac yn cynnig mwy o gyfleoedd datblygu. Drwy ffederaleiddio, gall ysgolion gwledig barhau'n hyfyw ac aros ar agor yn eu cymunedau eu hunain.

Ymgynghori ymhellach ar argymhellion penodol adolygiad Hazelkorn.

22. Teimlais ers cryn amser bod angen gweledigaeth strategol newydd ar gyfer addysg, cyflogaeth a sgiliau wrth wraidd blaenoriaethau Llywodraeth Cymru. Mae argymhellion yr Athro Hazelkorn yn cynnig cyfle gwirioneddol i ni ailystyried addysg ôl-orfodol, na chafodd sylw digonol yn y gorffennol. Gydag ansicrwydd y dyfodol, mae angen mwy byth i'n sefydliadau addysgol dynnu eu pwysau wrth greu economi gref yng Nghymru. Rydym wedi bod yn brwydro yn erbyn yr her hon ers blynyddoedd ac ni fydd yn broblem hawdd i'w datrys. Byddaf yn cyhoeddi ymateb Llywodraeth Cymru unwaith y byddaf wedi cael cyfle i ystyried canfyddiadau ac argymhellion yr adroddiad yn llawn.

Ystyried cynigion posibl i ehangu cylch gwaith y Coleg Cymraeg Cenedlaethol i gynnwys addysg bellach.

23. Rwyf yn ymrwymedig i ystyried cynigion posibl i ehangu cylch gwaith y Coleg Cymraeg Cenedlaethol i gynnwys addysg bellach. Rwyf wedi gofyn i'm swyddogion gyflwyno opsiynau i mi ar fuddiannau ehangu'r Coleg ac i ystyried sut y byddai unrhyw gyfrifoldebau ychwanegol yn gweithio ar lefel ymarferol.

Blaenoriaethu cymorth ar gyfer gwell cysylltiadau rhwng addysg a diwydiant, gan hwyluso arloesedd ac entrepreneuriaeth ar draws ein sector cyhoeddus a'n sector preifat ar y cyd â'n prifysgolion a'n colegau.

24. Bydd y cwricwlwm a'r trefniadau asesu newydd yn cynnig cyfleoedd i integreiddio dulliau dysgu arbrofol a chynyddu lefelau ymgysylltu rhwng cyflogwyr ac ysgolion. Byddaf yn defnyddio'r Rhwydwaith Ysgolion Arloesol i gyflwyno rhaglen gyfoethogi drwy'r Gweithgor Cyfoethogi a Phrofiadau a dulliau dysgu drwy'r gwaith a wneir gan y Gweithgor Asesu a Dilyniant. Bydd y rhain yn llywio'r broses o ddatblygu'r meysydd dysgu a phrofiadau.
25. Mae'r prosiect estynedig ar gyfer ymgysylltu â chyflogwyr, 'Dosbarth Busnes', yn darparu model ar gyfer partneriaethau cynaliadwy rhwng ysgolion a busnesau ac yn cynnwys cymorth o ran mentrau a chyflogadwyedd. Bydd Llywodraeth Cymru yn helpu Dosbarth Busnes i ymsefydlu ac ehangu nifer y partneriaethau ledled Cymru yn 2016/17.
26. Rwyf yn ymrwymedig i'r Rhaglen Cyflymu Entrepreneuriaeth Ranbarthol (REAP) a fydd yn defnyddio partneriaethau a phrofiad pump grŵp o randdeiliaid, gan gynnwys academia, busnes corfforaethol ac entrepreneuriaid i ddatblygu strategaeth entrepreneuriaeth wedi'i llywio gan arloesedd yng Nghymru. Bydd hyn yn adeiladu ar yr arfer da o dan Strategaeth Entrepreneuriaeth Ieuenctid 2010-15 sydd wedi annog mwy o bobl i ddod yn entrepreneuriaid. Bydd gwasanaeth Busnes Cymru yn annog cysylltiadau cryf rhwng y rhwydwaith o fodolau rôl busnes a'n hysgolion, colegau a phrifysgolion er mwyn cynnig cyfleoedd i bobl ifanc ddatblygu syniadau busnes a meithrin dealltwriaeth o entrepreneuriaeth.
27. Byddaf hefyd yn ystyried sut y gallwn roi'r strategaeth arloesedd, Arloesedd Cymru, ar waith, er mwyn annog entrepreneuriaeth, arloesedd a chreadigrwydd drwy fuddsoddi mewn dulliau trosglwyddo technoleg o'n prifysgolion a'n colegau er mwyn creu busnesau newydd a wnaed yng Nghymru ('Gwnaed yng Nghymru') â'r gallu i greu swyddi nawr ac i genedlaethau'r dyfodol. Byddaf yn gweithio gyda'm cyd-Aelodau yn y Cabinet i greu'r amgylchedd cywir i gynyddu'r cyfleoedd i fasnacheiddio sy'n deillio o wybodaeth academaidd i'r eithaf.
28. Heb ystyried canlyniad Refferendwm yr UE, rwyf eisoes wedi pwysleisio bod gan nifer o'r blaenoriaethau hyn oblygiadau sylweddol o ran y gyllideb a bydd angen adlewyrchu hyn wrth lunio blaengynlluniau cyllidebol y llywodraeth. Caiff rhai o'r gweithgareddau sy'n bodoli eisoes yn y meysydd hyn eu cefnogi gan gronfeydd strwythurol yr UE, sef Cronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop a Chronfa Gymdeithasol Ewrop, er mwyn i ni gynnal ac adeiladu ar gyflawniadau presennol a gwella ein trefniadau ar gyfer sicrhau cydweithrediad rhwng academia a diwydiant. Bydd yn rhaid i ni ystyried y sefyllfa yn y dyfodol a'r ffaith na fydd y cronfeydd strwythurol o bosibl ar gael.